

H. Schmaus Shooner

Helena
Schmaus
Shooner

Zacallo

Helena
Schmaus
Shooner

duše,
přírody a světa

A Mirror
of the Soul,
Nature
and the World

Lenka Zajícová (ed.)

Odborní recenzenti / Expert reviewers:

Mgr. Lenka Kocová
PaedDr. Jiří Novotný

Helena Schmaus Shooner
Zrcadlo duše, přírody a světa / A Mirror of the Soul, Nature and the World

© texty / texts: ak. mal. Teodor Buzu; MUDr. Iva Hodková; Mgr. et Mgr. Kateřina Hrušková, Ph.D.; doc. ak. soch. Pavel Jarkovský; doc. Jan Kačer; Dr.² Ukjese van Kampen; Mgr. Irena Mašíková Konstantová; Mgr. Lenka Merglová Pánková; Jana Pacáková, D.S.; Caroline Shooner, M.D.; Emma Srncová; Roman Tadič; Mgr. Lenka Zajícová

© fotografie / photos: Zdeněk Prchlík, Caroline Shooner, Husitské muzeum v Táboře / HM – dokumentace podsbírky Helena Schmaus Shooner (Gerhard B. Benesch, Adolf Langer, Zdeněk Neumann, Adolf Vrhel), Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze / UMP (Jiří Homola), Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou / MSB (Aleš Kosina), Prácheňské muzeum v Písku (Václava Komarová), Střední uměleckoprůmyslová škola keramická a sklářská Karlovy Vary, Střední uměleckoprůmyslová škola Bechyně

Děkujeme rodině Heleny Schmaus Shoonerové a jednotlivým autorům vzpomínek za poskytnutí fotografií. / We would like to thank the family of Helena Schmaus Shooner and the authors of memoirs for providing photographs.

Sbírkové předměty představené v této knize pocházejí ze sbírek Husitského muzea v Táboře (podsbírka Helena Schmaus Shooner - dále jen HSS), Městského muzea v Bechyni, Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. / The collection items presented in this book come from the collections of the Hussite Museum in Tábor (Helena Schmaus Shooner sub-collection – hereafter HSS), the Municipal Museum in Bechyně, the Museum of Decorative Arts in Prague and the Museum of Glass and Jewellery in Jablonec nad Nisou.

© překlady / translations: překladatelská agentura ZELENKA Czech Republic s.r.o.; PhDr. Zdeněk Vybíral, Ph.D.
© Husitské muzeum v Táboře, 1. vydání, Tábor 2023

www.husitskemuzeum.cz
ISBN 978-80-87516-83-6

Obálka | Cover:

Indián a cibulák | Native American and Blue Onion Pattern, *keramický závěsný talíř, porcelán, malba oxidem kobaltu* | *ceramic hanging plate, cobalt oxide painting, prům.* | *diam. 31 cm, 2004 (inv. č.|no. HSS 26)*

”

...během let, jež moje matka strávila v Kanadě, se zamilovala do této země, jejích rozlehlých plání a jejích lidí. Po návratu do Čech využívala svého umění, aby vyjádřila svou vděčnost za léta prožitá v Kanadě, aby sdílela své prožívání kanadské přírody a hlubokou úctu ke kultuře původních národů Kanady. Byla velmi ovlivněna mýty, legendami a motivy některých národů a příležitostně si z nich půjčovala inspiraci pro vlastní tvorbu. Pevně věřím, že to dělala z obdivu a snad i z jistého romantizujícího pohledu na kulturu těchto národů...

...during the years that my mother spent in Canada, she fell in love with the land, its vast wilderness, and its people. After moving back to Czechia she used her art to express her gratitude for the years lived in Canada, to share her experience of its natural world and her deep regard for First Nations culture. She was inspired by the myths, legends, and motifs of certain nations and on occasion borrowed from them in her creative work. I believe that she did this out of admiration, and perhaps a certain romanticized view of these cultures...

Caroline Shooner

Autorka bižuterie

Bižuterní tvorba Heleny Schmausové Shoonerové (dále pouze Schmausové) je spojena s obdobím šedesátých let 20. století, které je pro tento obor maximálně příznivé. Za tyto mimořádné podmínky může vzestup československého bižuterního průmyslu a fenoménu jablonecké bižuterie a s tím spojený růst zákaznického zájmu o tento produkt. Povědomí o sériové bižuterní produkci stoupá také díky pořádání celostátních i mezinárodních výstav bižuterie. Novým prvkem se v bižuterní tvorbě stala autorská bižuterie, pro kterou se rovněž vžilo označení ateliérová. Tento pojem označuje doplňky z bižuterních i ostatních materiálů dle volby autora, zhotovené ve velké míře tradičními ručními postupy bižuterní výroby. Typická je výroba malosériová nebo jednotlivých kusů a snaha autora vymezit se proti průmyslové velkovýrobě. Především díky použitým materiálům byl tento sortiment výrazně cenově dostupnější. Autorský šperk či autorskou bižuterii tvořili i vystavovali šperkaři a výtvarníci, renomované osobnosti i studenti uměleckých škol. V roce 1962 se v Alšově síni Umělecké besedy na Malé Straně uskutečnila výstava studentů²² Vysoké školy uměleckoprůmyslové vedených Janem Nušlem.²³ V roce 1968 se v rámci II. Mezinárodní výstavy bižuterie JABLONEC 68²⁴ uskutečnilo šperkařské sympozium Stříbrný šperk. Výstava poprvé představila novou kategorii *Individuální bižuterie*, která nabídla originální pojetí bižuterního designu autorů mimo průmyslové podniky. Výraznou kolekcí se na ní představila i Helena Schmausová. Ateliérová bižuterie měla v porovnání se šperkem snazší cestu k zákazníkovi díky své cenové dostupnosti. Ti, kteří měli zájem o jiný typ doplňku, než jaké nabízela sériová produkce, mohli v prodejnách výrobního a obchodního družstva Dílo najít spíše tento sortiment. Věra Vokáčová k hodnocení situace ateliérového šperku

Costume Jewelry Artisan

The artisan costume jewelry work of Helena Schmausová Shooner Shoonerové (“Schmausová” below) is connected with the 1960s – a period of ideal conditions for this field. The rise of the Czechoslovak jewelry industry and the phenomenon of Jablonec artisan jewelry, along with increased customer interest in these products, were responsible for these exceptional conditions. Awareness of serial costume jewelry production was also growing thanks to national and international jewelry exhibitions. One new element in costume jewelry production was the emergence of artist-designed jewelry, which also came to be known as studio jewelry. This term refers to accessories made from artisan jewelry materials as well as other materials of the artist’s choice, largely hand-crafted using traditional jewelry-making techniques. Production typically consists of small series or unique pieces, and most artists aim to stand apart from large-scale industrial production. This assortment was significantly more affordable than most, primarily due to the materials used. Artist-designed jewelry was created and exhibited by jewelers and artists, renowned personalities, and even art-school students. In 1962, an exhibition of students²² of the School of Applied Arts, led by Jan Nušl,²³ was held in the Alš Hall of the Art Discussion Forum in Prague’s Malá Strana district. In 1968, a jewelry symposium named Silver Jewelry took place as part of an event titled the Second International Jewelry Exhibition JABLONEC ’68.²⁴ The exhibition introduced an entirely new *Individual Jewelry* category, offering original jewelry design concepts from artists outside of industrial enterprises. Helena Schmausová was there, and she presented a remarkable collection.

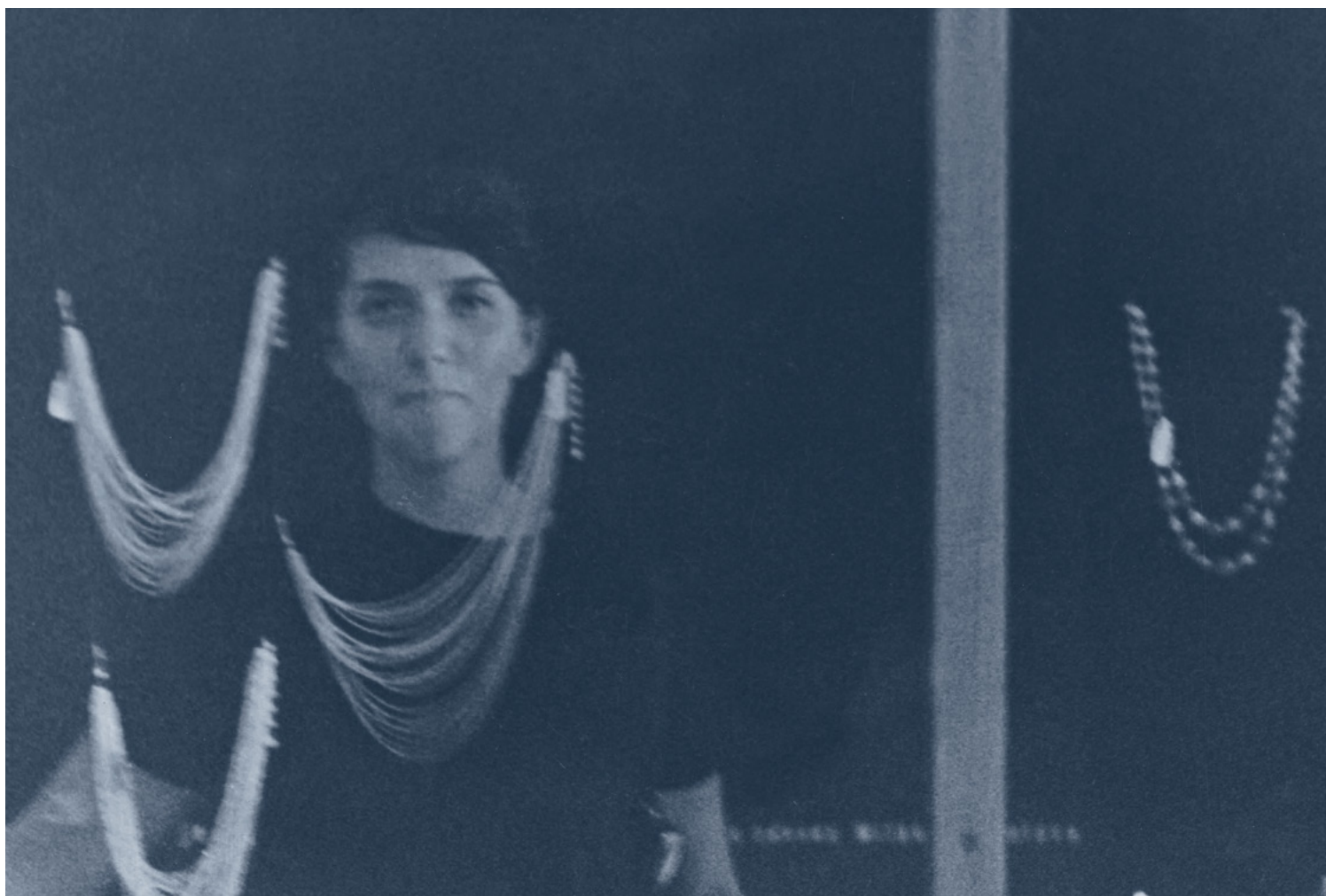
III. Celostátní výstava bižuterie v Jablonci nad Nisou | 3rd National exhibition of costume jewellery in Jablonec nad Nisou, 1961, foto/photo: Zdeněk Neumann

a bižuterie napsala: „Práce z kovu a především šperk (jsou) stále ještě bílou vránou... O něco lepší situace je ateliérová bižuterie, finančně nepříliš nákladní, což je činitel dostatečně podstatný, aby ovlivnil její častější výskyt ve vý lohách.“²⁵ Podle Naděždy Melnikové–Papouškové „výtvarníci nastolili hlavně v drobných oborech individuální podání a často vyhrávají v konkurenci s masovou výrobou, která definuje oblékání i ozdobné doplňky – například bižuterii.“²⁶ Heleně Schmausové se podařilo právě tímto způsobem a díky tomuto přístupu uspět. S osobností Heleny Schmausové a její bižuterní a keramickou tvorbou se mohli seznámit také čtenáři dobových odborných i populárních periodik. V odborné rovině na ni upozornily významné teoretičky Věra Vokáčová a Naděžda Melniková–Papoušková. Právě jejich statě i texty Antonína Langhamera, Zdeny Hlavové nebo Jaroslava Volejníka v časopisech Tvar a Domov přinesly pohled na odborné vnímání autorského

Studio jewelry had an easier path to consumers than traditional jewelry, thanks to its affordability. Those interested in a different type of accessory than what was offered by serial production could find this type of product in the stores of the nation's Dílo manufacturing and trading cooperative. In assessing the era's situation for studio jewelry, Věra Vokáčová wrote: “Metalwork, and especially jewelry, still is a bit of a white crow... The situation is somewhat better for studio jewelry – financially quite undemanding – which is a fundamental enough factor to affect its more frequent appearance in shop windows.”²⁵ According to Naděžda Melniková–Papoušková, “artists have introduced their individual expression, primarily into minor fields, where they often win out against the mass production that is definitive for clothing and decorative accessories – for example, jewelry.”²⁶ Helena Schmausová found her success thanks to precisely this path and approach.

šperku a bižuterie v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století. Dalším platným zdrojem informací jsou výstavní katalogy, přinášející především obsáhlou obrazovou dokumentaci. Vokáčová zařadila tři náhrdelníky Heleny Schmausové do výstavy Kov a šperk, konané v roce 1968 v Galerii na Betlémském náměstí v Praze. Průřezovou prezentací výstavy poté Vokáčová připravila pro časopis Tvar ve stejném roce.²⁷ Práce Schmausové se tak objevily vedle děl mnoha významných autorů jako Libuše Hlubučková, Jaroslav Kodejš nebo Vlasta Provazníková, kteří také někdy pracovali s bižuterními materiály. Nejnověji se tématu vzniku a rozvoje ateliérového šperku i bižuterie v širších souvislostech věnovala například Alena Křížová v publikaci *Proměny*

The personality of Helena Schmausová, along with her ceramic and jewelry creations, was also on display for the readers of contemporary professional and popular periodicals. The leading theorists Věra Vokáčová and Naděžda Melniková–Papoušková drew attention to her work at the professional level. Their articles and texts by, e.g., Antonín Langhamer, Zdena Hlavová, and Jaroslav Volejník in the magazines *Tvar* a *Domov* provided insight into the professional perception of artist–designed jewelry and studio jewelry in the 1960s and 1970s. Another valuable source of information is exhibition catalogs; these primarily offer extensive visual documentation. Vokáčová included three necklaces by Helena Schmausová in the *Metal and Jewelry* exhibition

III. Celostátní výstava bižuterie v Jablonci nad Nisou | 3rd National exhibition of costume jewellery in Jablonec nad Nisou, 1961, foto|photo: Zdeněk Neumann

foto: Ing. arch. Adolf Vrhel

českého šperku na konci 20. století.²⁸ Hlouběji se tématem zabývá také nedávno realizovaný výzkumný projekt Design československého skla a bižuterie v letech 1948–1989 Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou a z něj vycházející publikace *Kaleidoskop vkusu*, která se v hlavní linii zaměřuje na prezentaci československé bižuterie na tuzemských i mezinárodních výstavách a veletrzích v letech 1948–1989. Publikace se zároveň v další rovině zabývá problematikou vzorování a autorského zpracování bižuterie. Mezi vystavujícími je rovněž zmíněna Helena Schmausová, a to v souvislosti s výstavou JABLONEC '68, jak již bylo uvedeno výše.

Poprvé přišla Helena Schmausová do kontaktu s jabloneckou bižuterií jako s předmětem činnosti během svého studia na Vysoké škole uměleckoprůmyslové, a to v rámci realizace své diplomové práce. Následně v Jablonci začala i pracovat. V roce 1965 vznikla v rámci Podniku zahraničního obchodu (PZO) Jablonex, který zajišťoval export především podnikům Průmyslu jablonecké bižuterie,²⁹ tzv. sdružená vzorkovna.³⁰ V jednotlivých vzorkovnách pracovali vzorkařky a vzorkaři, kteří navrhovali finální výrobky dle vlastní invence, požadavků zákazníků, podniků i obchodníků Jablonexu. Každá tamní vzorkařka se specializovala na sortiment pro konkrétní trh, stát nebo větší oblast.

Krátce po vzniku vzorkovny nastoupila Helena Schmausová na toto pracoviště jako zaměstnankyně podniku Železnobrodské sklo se sídlem v Železném Brodě.³¹ Přidělena byla na oblast Afriky, což zahrnovalo práci s velmi specifickým materiálem, především perličkami a Yards perlemi.³² Vzorování bylo silně podmíněno tamním tradičním vkusem a nenabízelo takovou možnost osobní kreativní invence jako například pro trhy v rámci evropského kontinentu nebo Severní Ameriky.³³ Tato práce Schmausovou neuspokojovala, proto se rozhodla pro odchod tzv. na volnou nohu. Podle svých slov k tomu využila situaci, kdy emigrovala její sestra.³⁴ V rámci vlastní tvorby začala realizovat autorskou bižuterii, která byla kladně reflektována i odbornou veřejností. Stejně jako další, takto působící výtvarníci, prodávala své práce skrze výrobní družstvo Dílo a nadále se prezentovala

held in 1968 at the Gallery on Betlémské Square in Prague. Vokáčová then presented a cross-section of the exhibition in *Tvar* magazine in that same year.²⁷ Schmausová's works appeared alongside those of many prominent artists such as Libuše Hlubučková, Jaroslav Kodejš, and Vlasta Provazníková, who also occasionally worked with jewelry materials.

Most recently, the topic of the birth and development of studio jewelry and costume jewelry in broader contexts has been addressed by Alena Křížová in her publication *The Transformations of Czech Jewelry at the End of the 20th Century*.²⁸ The recent research project *Design in Czechoslovak Glass and Jewelry, 1948–1989* by the Museum of Glass and Jewelry in Jablonec nad Nisou and the publication based upon it, named *Kaleidoscope of Taste*, also delves deeper into this topic. The publication mainly focuses on the presentation of Czechoslovak jewelry at domestic and international exhibitions and fairs from 1948 to 1989. It also covers the subject area of how jewelry is crafted and patterned in ways that are unique to each artist. Helena Schmausová is also listed among the exhibitors – in connection with the JABLONEC '68 exhibition, as mentioned earlier.

Helena Schmausová first came into contact with Jablonec jewelry as a subject of activities during her studies at the Academy of Arts, Architecture, and Design, where it was part of her diploma thesis. She then went on to work in Jablonec as well. In 1965, within the Jablonex Foreign Trade Enterprise, which handled export primarily for companies in the Jablonec jewelry industry,²⁹ a “combined sample room”³⁰ was established. In each sample room, sample makers designed final products based on their own creativity, customer requirements, and the demands of Jablonex salespeople and businesses. Each sample maker there specialized in a product range for a specific market, country, or larger area. Shortly after the establishment of the sample room, Helena Schmausová entered this workplace as an employee of Železnobrodské sklo (“ŽBS” below), a company based in Železný Brod.³¹ She was assigned to the Africa region, which involved working with highly specific materials

1 Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 40 x 5 cm, 1968, exponát z výstavy | exhibit from the exhibition *Jablonec 68' (sbírka | collection of MSB v Jablonci nad Nisou, inv. č. | no. B4693, foto Aleš Kosina)*

na tuzemských i zahraničních výstavách. Typickým rysem pro bižuterii Heleny Schmausové je využití skleněných perlí zhotovených na Jablonecku.³⁵ Její práci charakterizovala Věra Vokáčová jako „unikátní bižuterii“. Autorka se podle Vokáčové vyznačovala „překvapujícím citem pro protikladnost barev i materiálů“.³⁶ Zdůrazňovala, že mezi používanými materiály jsou tzv. staré nálezy, čímž byl myšlen materiál z předchozích období, nikoliv tehdejší soudobá produkce.³⁷

Skutečně hojně používala již dříve vyřazené zásoby perlí, nicméně nápaditých a velmi kvalitních, nebo lustrových ověsů z meziválečného a poválečného období. Stejného původu jsou i některé velmi dekorativní zápony. Naděžda Melniková–Papoušková o Schmausové napsala, že „zdolala ordinérnost a ukázala možnost umělecké tvorby na zdánlivě malých a podřadných věcech.“³⁸ Schmausová tvořila z tradičně používaných tvarů vinutých perlí. Nechybí ani tzv. háčkované perle – duté vinuté perle tvořené skeletem ze skleněné nitě. Právě v tomto případě se jedná o perle z meziválečného období **1**. Zcela zásadním typem perle jsou ty, které vzhledem připomínají drahé kameny a polodrahokamy – tyrkys, ametyst, tygří oko, opály, ale také jantar **2**. Vedle vinutých perlí zařazovala Schmausová i další materiál jako perle voskované nebo broušené. Některé výrazné kusy jsou kombinované s originálními keramickými

– mainly beads and Yards pearls.³² The sample-making process was heavily influenced by local traditional taste and did not offer the possibility of personal creativity as it did for markets within the European continent or North America.³³ This work did not satisfy Schmausová, so she decided to abandon it for freelance work. According to her own words, she seized the opportunity when her sister emigrated.³⁴ As part of her own output, she began to create her own jewelry, which was received with acclaim by both professionals and the public. Like other artists working in this manner, she sold her work through the Dílo production cooperative and continued presenting at domestic and foreign exhibitions.

One typical trait of Helena Schmausová's jewelry is the use of glass pearls made in Jablonec.³⁵ Her work has been characterized by Věra Vokáčová as “unique jewelry.” According to Vokáčová, the artist was characterized by a “surprising sense for the contrast of colors and materials.”³⁶ Vokáčová emphasizes that among the materials used were “old finds,” referring to materials from previous periods, rather than contemporary production.³⁷ Schmausová did indeed extensively use previously discarded pearl stocks; however, these were striking materials of very high quality. She also used chandelier pendants from the interwar and postwar periods. Some highly

2 Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 38 x 3 cm, 1970–1975 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. | no. 7677)

3 >

4
Náhrdelník | Necklace, *glazovaná keramika, vinuté skleněné perle, tombak* | glazed ceramics, lamp glass beads, tombak, 26 x 5 cm, 1970–1975 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. | no. 7264)

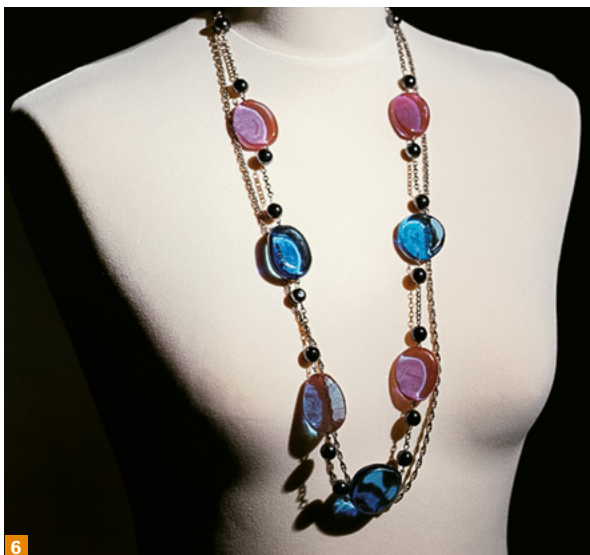
5
Náhrdelník | Necklace, *ručně tkané textilní vlákno, vinuté skleněné perle, tombak* | hand made textile fiber, lamp glass beads, tombak, 74 x 2 cm, 1970–1975 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. | no. 7265)

komponenty. Především na počátku sedmdesátých let 20. století tvoří kruhové brože s bižuterním základem, kterým dominují keramické malované komponenty tvaru kruhu. A právě kruh je v té době výrazným tvarem v její tvorbě. Malované dekory pracují se stylizacemi květů, slunce nebo ptáků. To, co odlišuje její styl od velkosériové produkce v sedmdesátých letech, je právě použití keramických prvků **3**.

Bižuterní tvorba autorky zahrnuje na jedné straně luxusní vzory, na druhé straně je patrný až folklorní ráz, například kombinace s ručně tkanými pásky, který se v ateliérové a domácí tvorbě výrazně objevuje ve velkém později v závěru sedmdesátých let. Některé výrobky mají atmosféru rituálního předmětu nebo amuletu **4** **5**. Z hlediska zpracování je základním postupem, který si Helena Schmausová oblíbila, ketlování. Jedná o techniku, kdy se jednotlivé perle nebo několik perlí navlékají na tzv. jehly – kovové drátky, jejichž konce se tvarují do oček a vzájemně spojují do řetězu. Druhým způsobem použití je vytváření výrazných plastických prvků tak, že se jehly ketlují do jednoho bodu. Obojí Helena Schmausová plně využila **6** **7**. I přes efektní použití kovových komponentů, jehel a řetízků, i masivnějšího provedení nebo kombinací více typů, má vždy dominantní roli sklo. Autorskou invencí jsou

decorative clasps have the same origins. Naděžda Melniková–Papoušková wrote of Schmausová that she “overcame the ordinary and displayed the possibility of artistic creation through seemingly small and inferior things.”³⁸

Schmausová made use of traditionally used shapes for wound glass beads. The so-called “crocheted” beads – hollow wound glass beads formed by a skeleton of glass thread – were present in her work as well. This happens to be one of her “old finds”: beads from the interwar period **1**. One fundamentally important type of bead is the type that resembles precious stones and semi-precious stones – turquoise, amethyst, tiger’s eye, and opals, as well as amber **2**. In addition to wound glass beads, Schmausová also included other materials such as waxed and cut beads. Several striking pieces are combined with highly original ceramic components. Primarily in the early 1970s, she created circular brooches with a costume-jewelry base, dominated by ceramic-painted components in the shape of a circle. The circle is, in fact, a distinctive shape within her work in that period. Her painted decors play with stylizations of things such as flowers, the Sun, and birds. What distinguishes her style from the mass-produced jewelry of the seventies is precisely the use of ceramic elements **3**.

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, rozměr, 1970–1975 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 3396)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, voskované perle, tombak* | lamp glass beads, waxed beads, tombac, 26 x 5 cm, 1970–1975 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7263)

barevné a tvarové kombinace. Nicméně je nutné připomenout, že právě jednoduché ketlované náhrdelníky nejsou z hlediska designu nijak inovativní a v jabloneckém sortimentu se ve velkém objevují od meziválečného období. Kriticky je nutno konstatovat, že některé kusy vykazují tradiční nešvary ateliérové bižuterie, které se objevují i u dalších autorů. Je to především používání nesourodých kovových komponentů. V případě tombakových kusů není respektováno použití jednoho odstínu galvanizace i technických prvků. Toto je u ateliérové bižuterie způsobeno jednoduše tím, že autoři používají aktuálně dostupný materiál. Specifické nedostatky vyvažuje ona přidaná hodnota autorství.

Dílo Heleny Schmausové je zastoupeno v několika českých sbírkových institucích. Početně objemné kolekce spravují Husitské muzeum v Táboře a Městské muzeum v Bechyni. Jedná se o kolekce zahrnující převážně náhrdelníky subtilnějšího provedení a brože. Tyto kolekce dobře vykreslují průřez všemi polohami tvorby Heleny Schmausové – tvorbu s perlemi, keramikou, ruční tkaninou, specifické zpracování a styl. Nezahrnují však výrazné výstavní kusy z šedesátých let 20. století. Ty jsou součástí sbírky Uměleckoprůmyslového musea v Praze,

The artist's jewelry work includes luxurious patterns on one hand, and on the other hand, an almost folkloric character is on display, for example in combinations with hand-woven ribbons, which make a significant appearance in her studio and homemade creations in her later work from the late 1970s. Some of her works exude an atmosphere of a ritual object or amulet **4 5**. From a processing point of view, one basic procedure that Helena Schmausová came to love is "linking" or "looping." This is a technique in which individual pearls or several pearls are threaded onto "needles." These are actually metal wires, the ends of which are shaped into eyes and interconnected into a chain. The technique's second method of use is the creation of striking textured elements by linking the needles into one point. Helena Schmausová made full use of both methods **6 7**. Despite her impressive use of metal components, needles, and chains, as well as more robust executions and combinations of multiple types, glass always plays a dominant role. The artist's creativity here consists of color and shape combinations. However, it must be pointed out that simply linked necklaces per se are not at all an innovation in terms of design and have been present in force within the Jablonec assortment ever since the

8 Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombak, 41 cm, 1967 (sbírka | collection of UPM v Praze, inv. č. | no. 72352, foto: Jiří Homola)

kde je uložen jeden kus. Pět reprezentativních náhrdelníků je ve sbírce Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou. Jeden náhrdelník³⁹ pochází z I. mezinárodní výstavy JABLONEC 65' pro podnikovou expozici ŽBS. Ostatní náhrdelníky, zastoupené ve sbírkách UPM a MSB,⁴⁰ pocházejí z II. mezinárodní výstavy JABLONEC 68' z expozice *Individuální bižuterie*. Zastoupení v zahraničních sbírkách se nepodařilo identifikovat, nelze je nicméně vyloučit **8**.

V červenci 1965 byly Helenou Schmausovou navržené a realizované náhrdelníky, z broušených perlí a rokajlu v modrých odstínech v případě jednoho a z voskovaných perlí v případě druhého, zařazeny na I. mezinárodní výstavu JABLONEC 65', a to do podnikové kolekce Železnobrodského skla. Přestože byly oceňovány, nemohly být představeny jako autorská práce, ale jako podniková prezentace. To se týkalo i všech ostatních zde vystavovaných výrobků **9**.

V roce 1967 byla autorkou realizovaná bižuterie zahrnuta do kolekce prezentované na Světové výstavě Expo konané v Montrealu.⁴¹ V tomto roce rovněž vystavovala v Paříži a Vídni.⁴² O rok později bylo možné spatřit její tvorbu na dvou významných tuzemských výstavách. Náhrdelníky

interwar period. Speaking critically it must be said that some of her pieces exhibit the traditional shortcomings of studio costume jewelry that also appear in other artists' works. This primarily means the use of mismatched metal components. In the case of tombak pieces, the guideline of using a single shade of galvanization and consistent technical elements are not respected. In studio jewelry, this is simply due to the fact that the artists use whatever material is at hand. The specific shortcomings are counterbalanced by the added value of the given artist's touch.

Helena Schmausová's work is represented at several Czech collection institutions. The most extensive collections are managed by the Hussite Museum in Tábor and the City Museum in Bechyně. These are collections predominantly containing her brooches and her more delicate necklaces. These collections effectively illustrate the entire range of Helena Schmausová's work – her work with beads, ceramics, and hand-woven textiles; her specific craftsmanship; her style. However, they do not include her striking exhibition pieces from the 1960s. These are part of the collection of the Museum of Decorative Arts in Prague, wherein one such piece is stored. Five representative

9 Náhrdelník | Necklace, *strojně broušené perle, voskované perle, sekané perličky, nylon, tombak* | machine cut beads, waxed beads, seed beads, nylon, tombac, 40 x 5 cm, 1965; *exponát z výstavy* | exhibit from the exhibition *Jablonec 65'* (sbírka | collection of MSB v Jablonci nad Nisou, inv. č./no. B4523, foto Aleš Kosina)

zastoupené ve sbírkách UPM a MSB pocházejí z II. mezinárodní výstavy JABLONEC 68'. Při předchozí výstavě JABLONEC 65' doporučila mezinárodní jury věnovat více pozornosti individuální tvorbě. Zatímco vzorkaři podniků si na tuto možnost museli počkat až do roku 1974, českoslovenští výtvarníci mimo podniky mohli prezentovat své návrhy autorské bižuterie v rámci samostatné výstavní kategorie i expozice. Muzeu skla a bižuterie se následně podařilo získat tuto jedinečnou kolekci, která prezentuje možnosti nekonvenčního přístupu k tradičním bižuterním polotovarům a technikám a zároveň nabízí nositelný a reprodukovatelný design. To byl případ náhrdelníků Heleny Schmausové, zhotovených z vinutých i broušených komponentů **10**. Mezi dalšími autory, jejichž práce lze skutečně označit jako autorskou bižuterie, patřila například Věra Böhmová, která pracovala s vinutými perlami stejně jako Helena Schmausová. Dále to byli Milan Kubík, Karel Paul a Eleonora Reytharová. Jiné zařazené kusy se již pohybovaly na hraně autorského šperku.

Zajímavostí je, že náhrdelník z vinutých (háčkovaných) koulí byl využit jako dekorace jedné z dekoračních ikon Jaroslava Vožniaka na putovní, tzv. pohádkové výstavě o jablonecké bižuterii, která byla prezentována v roce 1969 Milánu. Velký úspěch slavila ještě téhož roku od června do října v rámci mezinárodní výstavy Člověk a jeho svět

necklaces are in the Museum of Glass and Jewelry in Jablonec nad Nisou. One necklace³⁹ comes from the event called First International Exhibition JABLONEC '65, for the ŽBS enterprise exhibit. The other necklaces represented in the collections of the Museum of Decorative Arts and the Museum of Glass and Jewelry⁴⁰ come from the event called Second International Exhibition JABLONEC '68, from the *Individual Jewelry* exhibit. No representation in foreign collections has been identified, but it cannot be ruled out **8**.

In July 1965, necklaces designed and created by Helena Schmausová, made from cut beads and rocaillies in blue shades in one case and waxed

10 Pohled do expozice *Pohádkový svět bižuterie na výstavě Člověk a jeho svět, Montreal, Kanada, 1969* – náhrdelník Heleny Schmausové druhý zprava (obr. **1**).

A view of the Fairytale World of Bijoux exhibit at the Man and His World exhibition, Montreal, Canada, 1969 – Helena Schmaus's necklace second from the right (pict. **1**), Archiv | Archive MSB v Jablonci nad Nisou.

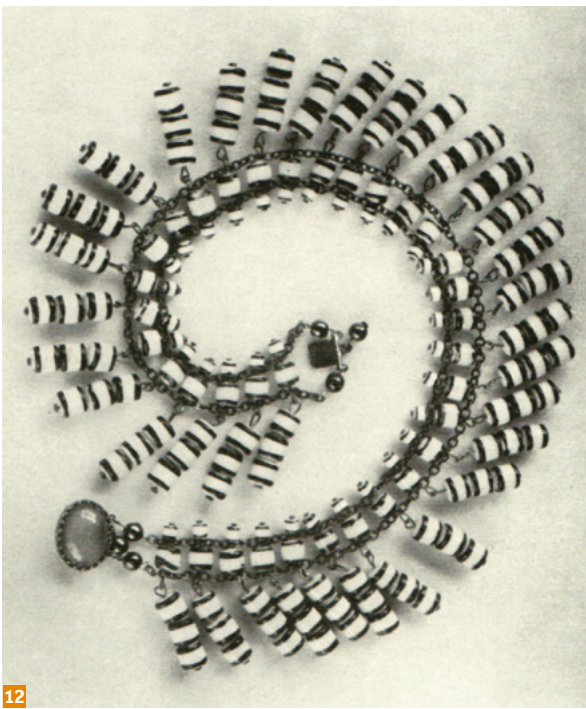
11 Náhrdelník | Necklace, strojně broušené perle, ručně broušené skleněné přívěsky, vinutý skleněný kámen, tombak | machine cut beads, hand cut glass pendants, lamp glass cabochon, tombac, 40 x 5,5 cm, 1968; exponát z výstavy | exhibit from the exhibition Jablonec 68' (sbírka | collection of MSB v Jablonci nad Nisou, inv. č. | no. B4695, foto Aleš Kosina)

v kanadském Montrealu. Poslední zastavení bylo na jaře roku 1970 v sovětském Lenigradu⁴³ **11**. V roce 1968 byly tři náhrdelníky⁴⁴ vybrány Věrou Vokáčovou na reprezentativní výstavu československého autorského šperku s názvem *Kov a šperk*, která se konala v galerii na Betlémském náměstí. Výstava prezentovala práce členů sekce Kov a šperk Svazu československých výtvarných umělců. Prezentované exponáty korespondují se stylem masivních límcových náhrdelníků, které v té době Schmausová tvořila. Vynikaly však použitým materiálem, jako byly ručně broušené perle geometrického tvaru s částečným cínovým dekorem, rozměrné vinuté perle připomínající květy dekorované skleněnými nitěmi nebo černobílé vinuté perle s motivem pruhu, které tvořily náhrdelníky ve stylu tehdy módního op artu **12**.

Od počátku sedmdesátých let vystavovala Schmausová v kanadském Montrealu, což souviselo s jejím sňatkem s kanadským historikem Hughuesem Shoonerem, se kterým se roku 1971 trvale přesunula do Kanady.

Helena Schmausová Shoonerová se později více zaměřila na keramickou tvorbu. Přestože těžiště její autorské bižuterní tvorby spadá do poměrně krátkého období šedesátých a počátku

beads in the other, were included in the event called First International Exhibition JABLONEC '65, specifically in the corporate collection of ŽBS. Though award-winners, they could not be presented here as the artist's own work, but rather as a ŽBS presentation. This applied to all the other products exhibited here as well **9**. In 1967, the artist's jewelry was included in the collection presented at the World Expo held in Montreal.⁴¹ That same year, she also exhibited in Paris and Vienna.⁴² One year later, her work would be on display at two significant domestic exhibitions. Necklaces represented in the collections of the Museum of Decorative Arts and the Museum of Glass and Jewelry come from the event called Second International Exhibition JABLONEC '68. At the previous JABLONEC '65 exhibition, the international jury recommended devoting greater attention to works from individuals. While companies' sample makers had to wait until 1974 for a chance to do this, Czechoslovak artists outside of companies could present their designs for original jewelry within a separate exhibition category – and exhibit. The Museum of Glass and Jewelry then managed to acquire this unique collection, which shows off the possibilities of unconventional approaches to traditional semi-finished products and techniques in the realm of jewelry, while also offering wearable and reproducible design. This was the case for Helena Schmausová's necklaces, produced from both wound and cut components **10**. Among other artists whose work can genuinely be considered original costume jewelry were, for example, Věra Böhmová (who worked with wound glass beads just as Helena Schmausová did), Milan Kubík, Karel Paul, and Eleonora Reytharová. The other pieces that were included, meanwhile, were more at the borderline for the status of original jewelry. Interestingly, a necklace made from wound ("crocheted") glass beads were used as a decoration for one of Jaroslav Vožniak's decorative *icons* at the traveling "fairytale exhibition" about Jablonec jewelry presented in Milan in 1969. It enjoyed great success that same year from June to October at the "Man and His World" international exhibition in Montreal, Canada. The last stop was in the spring of 1970 in Leningrad⁴³ **11**.

12

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 1968; *exponát z výstavy Kov a šperk* | exhibit from the exhibition *Metal and Jewellery (Tvar 1968)*

sedmdesátých let 20. století, zůstane její tvorba nesmazatelnou originální stopou, která si zaslouží naši pozornost a zájem a jistě upoutá i další generace badatelů a diváků.

In 1968, three necklaces⁴⁴ were selected by Věra Vokáčová for a representative exhibition of Czechoslovak artist-designed jewelry titled *Metal and Jewelry*, held in a gallery on Prague's Bethlehem Square. The exhibition presented the works of members of the Metal and Jewelry section of the Union of Czechoslovak Visual Artists. The presented exhibits correspond with the style of the massive collar necklaces that Schmausová was producing in this period. They still stood out due to the materials used, such as hand-cut geometric beads partially decorated with tin, large wound glass beads – resembling flowers – decorated with glass threads, and black-and-white wound glass beads with a striped motif, used to form necklaces in the then-fashionable Op Art style **12**.

Starting from the early 1970s, Schmausová exhibited in Montreal, Canada; this was related to her marriage with the Canadian historian Hughes Shooner, with whom she permanently moved to Canada in 1971.

Helena Schmausová Shooner later came to focus more on ceramic art. Although the core of her signature jewelry work falls within the relatively short period of the 1960s and early 1970s, her work remains an indelible original imprint that deserves our attention and interest and will surely captivate future generations of researchers and audiences as well.

KATEŘINA HRUŠKOVÁ,

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou (MSB) / Museum of Glass and Jewellery in Jablonec nad Nisou

POUŽITÁ LITERATURA | LITERATURE REVIEW

HRUŠKOVÁ, Kateřina – NOVÁKOVÁ Kateřina Nora a NOVÝ Petr: *Kaleidoskop vkusu. Československá bižuterie na výstavách 1948–1989*. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie, 2020.

KŘÍŽOVÁ, Alena: *Proměny českého šperku na konci 20. století*. Praha: Academia, 2002.

MELNIKOVÁ–PAPOUŠKOVÁ, Naděžda: *Helena Shooner–Schmausová*, Domov: kultura bydlení, architektura, umění, design, styl, 1973, č. 3, s. 44–47.

MEZEROVÁ, Jana: *Jablonecké výstavy 1959–1987. Nečekejte na motýla*. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, 2011.

VOKÁČOVÁ, Věra: *Kov a šperk*, Tvar: časopis Ústřední lidové a umělecké výroby XIX., 1968, č. 5, s. 129–160.

Protokol z rozhovoru Kateřiny Hruškové s pamětnicí Evou Novákovou, ze dne 28. 3. 2023, Jablonec nad Nisou.

<https://www.pametnaroda.cz/cs/schmaus-shoonerova-helena-1938>

Brož | Brooch, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 4 x 4 cm, 1970–75
(*inv. č. | no. HSS 184/2*)

Brož | Brooch, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 5,5 x 4 cm, 1970–75
(*inv. č. | no. HSS 184/4*)

Brož | Brooch, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 3 x 4 cm, 1970–75
(*inv. č. | no. HSS 184/6*)

Brož | Brooch, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 4 x 5 cm, 1970–75
(*inv. č. | no. HSS 184/3*)

Brož | Brooch, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 4 x 5 cm, 1970–75
(*inv. č. | no. HSS 184/5*)

Brož | Brooch, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 7 x 3 cm, 1970–75
(*inv. č. | no. HSS 184/1*)

Opasek | Belt, ručně tkané textilní
vlákno, glazovaná keramika |
hand made textile fiber, glazed
ceramic, 92 x 6 cm, 1970-75
(no. č./no. HSS 182)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 32 x 2 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7273)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 35 x 3 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7274)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 44 x 1,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7938)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 51 x 2 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7940)

foto: Ing. arch. Adolf Vrhel

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 34 x 2 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. |no. 7932)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 37,5 x 1,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. |no. 7941)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 72 x 2 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. |no. 7942)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 80 x 1,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. |no. 7935)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 39 x 2,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. | no. 7934)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 61,5 x 3 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. | no. 7931)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 48 x 3 cm, 1970–75 (inv. č.|no. HSS 183–2)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 57 x 1,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7932)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 51 x 2 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7937)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 54 x 3 cm, 1970–75 (inv. č.|no. HSS 183|1)

Náhrdelník | Necklace, ručně tkané textilní olákno, vlnuté skleněné perle, tombak | hand made textile fiber, lamp glass beads, tombac, 106 x 2 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7268)

Náhrdelník | Necklace, vlnuté skleněné perle, tombak | lamp glass beads, tombac, 68 x 3 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7426)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle*, tombak | lamp glass beads, tombac, 32,5 x 2,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7271)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle*, tombak | lamp glass beads, tombac, 32,5 x 2,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7277)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 32,5 x 2,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7270)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 32,5 x 2,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7272)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 32,5 x 2,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7275)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 32,5 x 2,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č.|no. 7267)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 27 x 3 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. | no. 7269)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 29,5 x 2 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. | no. 7939)

Náhrdelník | Necklace,
*ručně tkané textilní
vlákno, vlnuté skleněné
perle, tombak* | hand made
textile fiber, lamp glass
beads, tombac, 68,5 x 2 cm,
1970–75 (sbírka | collection
of Městské muzeum v Bechyni,
inv. č. | no. 7276)

foto: Ing. arch. Adolf Vrhel

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 29,5 x 2 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. | no. 7266)

Náhrdelník | Necklace, *vinuté skleněné perle, tombak* | lamp glass beads, tombac, 28,5 x 2,5 cm, 1970–75 (sbírka | collection of Městské muzeum v Bechyni, inv. č. | no. 7936)

”

Pocházela z rodiny s vysokým společenským postavením, jež přežila druhou světovou válku a následně vše ztratila pod sovětskou mocí. Autorka musela budovat svou životní cestu jako osoba, která byla přehlížena kvůli jejímu předchozímu společenskému postavení. Umění bylo vždy součástí jejího života, a když přijela do Kanady, domorodé umění ji muselo inspirovat. Možná kvůli jejím raným životním zkušenostem našla spojení s původními obyvateli, jemuž bílí Kanadané nemohli rozumět.

She came from a high status family that survived WW2 and then lost it all under the Soviets. She had to make her our way as a person who was looked down upon because of her previous capital and high status. Art had always been part of her life and when she arrived in Canada the Indigenous art must have inspired her. Maybe because of her early life experiences she found a connection with Indigenous peoples that white Canadians would not understand.

Ukjese van Kampen

Lenka Zajícová (ed.)

Helena Schmaus Shooner

Zrcadlo duše, přírody a světa / The Mirror of Soul, Nature and World

Autoři textů/ Authors of texts: Teodor Buzu; Iva Hodková; Kateřina Hrušková; Pavel Jarkovský; Jan Kačer;
Ukjese van Kampen; Irena Mašíková Konštantová; Lenka Merglová Pánková; Jana Pacáková;
Caroline Shooner; Emma Srncová; Roman Tadič; Lenka Zajícová

Překlady / Translations: překladatelská agentura ZELENKA Czech Republic s.r.o.; Zdeněk Vybíral

Fotografie sbírkových předmětů Husitkého muzea v Táboře a Městského muzea v Bechyni / Photographs of
collection items of the Hussite Museum in Tábor and of the Municipal Museum in Bechyně: Zdeněk Prchlík

Grafický návrh a sazba / Layout: Viva Design, s.r.o., Gustav Fifka a Lenka Zajícová

Úprava fotografií / Design of photos: Dušan Bigas

Tisk a vazba / Print and Hardcover Binding: Tiskárny Havlíčkův Brod

Vydalo / Published by: Husitské muzeum v Táboře, Tábor 2023

Vydání / Edition: 1.

Náklad / Impression: 500 ks

ISBN: 978-80-87516-83-6

